

بررسی مذهب و مشرب کلامی یعقوب بن اسحاق کندی

افشین مؤذن*

چکیده

«یعقوب بن اسحاق کندی» یکی از چهره‌های برجسته علمی جهان اسلام است که معمولاً بعنوان نخستین فیلسوف اسلامی از او یاد میشود. کندی برای نخستین بار در جهان اسلامی فلسفه را بعنوان یک علم مستقل مطرح کرد و علاوه بر ترجمه آثار مختلف در این زمینه به زبان عربی، در جهت معرفی و نشان دادن هماهنگی تفکر عقلی با آموزه‌های دین اسلام تلاش فراوان نمود. اگرچه برخی کندی را منتسب به دین یهود یا مسیح دانسته‌اند، اما شواهد و مدارک موجود حاکی از اعتقاد وی به دین اسلام هستند. همچنین در خصوص مشرب کلامی وی آراء متفاوتی وجود دارد؛ برخی او را پیرو ابوحنیفه، برخی شیعه و گروهی او را منتسب به مکتب معتزله دانسته‌اند. با جستجو در شواهد و مدارک موجود درمیابیم که دلایل اعتقادی و تاریخی متعددی برای نسبت دادن هر یک از این مذاهب به کندی وجود دارد، اما دقت نظر در این دلایل آشکار خواهد کرد که او پیرو نوع خاصی از تشیع رایج در زمانه خویش با عنوان «تشیع محبی» و همچنین مکتب «معتزله بغداد» بوده است که ترکیب این

* کارشناس ارشد فلسفه دانشگاه امام خمینی؛ moazen.afshin@gmail.com

تاریخ تأیید: ۹۶/۸/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۶/۵/۱۴

دو گرایش، مذهبی را برای او به اثبات میرساند که با عنوان «تشیع معتزلی» معرفی شده است.

کلیدواژه‌ها: یعقوب بن اسحاق کندی، ابوحنیفه، مرجئه، تشیع، معتزله، تشیع معتزلی

* * *

مقدمه

«ابویوسف یعقوب بن اسحاق کندی» ملقب به «فیلسوف العرب» از قبیله سرشناس «بنی‌کنده»، فرزند «اسحاق بن صباح» یکی از فرمانداران کوفه در زمان خلیفه «المهدی عباسی» (۱۵۹-۱۶۹ هـ. ق) و «هارون الرشید» (۱۷۰-۱۹۴ هـ. ق) بود که در حدود سالهای ۱۸۰ تا ۲۵۰ هـ. ق میزیست. کندی در کوفه چشم به جهان گشود و پس از مرگ پدر، همراه با مادرش به بصره مهاجرت کرد و دوران طفولیت خویش را در آن شهر سپری نمود. او سپس در نوجوانی برای فراگیری علم به بغداد نقل مکان کرد و تا پایان عمر در این شهر و در دربار عباسیان به اشتغالات علمی پرداخت.^(۱) یعقوب کندی در میان چهره‌های علمی دوران خود و همچنین در تاریخ اسلام بعنوان یکی از علمای برجسته شناخته شده است و مورخین تألیفات بسیاری را در علوم مختلف به وی نسبت داده‌اند؛ برای مثال «ابن‌ندیم» از نویسندگان سده چهارم هجری در کتاب مشهور خود به نام *الفهرست* در خصوص کندی و درجه علمی وی مینویسد:

[یعقوب کندی] فاضل دهر و یگانه دوران خود در دانستن تمام علوم قدیمه بود.

وی را فیلسوف عرب میخواندند و کتابهایی در علوم گوناگون چون منطق، فلسفه،

هندسه، حساب، ارتماطیقی^(۲)، موسیقی، نجوم و جز اینها دارد.^(۳)

۱۲۰

همچنین «قفطی» از مورخین قرن ششم هجری در کتاب *تاریخ الحکماء* وسعت احاطه کندی در علوم مختلف را بسیار ارزیابی میکند. از نظر وی، کندی تنها شخصی است که مستحق ملقب شدن بعنوان «فیلسوف» در زمانه خویش است. او در اینباره مینویسد:

یعقوب مذکور در ملت اسلامیة به تبخّر در فنون حکمت یونانیه و فارسیه و هندیه مشهور و معروف [بود] و به معرفت احکام و سایر علوم ممتاز و

